

Nr 651

Av herr Svensson i Ljungskile m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 33, med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

I propositionen nr 33 föreslås att maximibeloppen för familjepening enligt 6 § familjebidragsförordningen skall höjas med ca 10 procent. Bidraget för hustrun och därmed jämställd föreslås höjt från sex kronor till sex kronor och 60 öre, för annan bidragsberättigad familjemedlem över 16 år från tre kronor och 60 öre till tre kronor och 95 öre och för bidragsberättigad familjemedlem under 16 år från två kronor och 40 öre till två kronor och 65 öre. Begravningsbidragen föreslås höjda från 500 kronor till 600 kronor för hustru och från 250 kronor till 300 kronor för barn. Vidare skall enligt propositionen begravningsbidrag kunna utgå även till värnpliktig som icke uppbär familjepening eller näringsbidrag. En förenkling av statsbidraget till kommunerna föreslås även. Enligt propositionen skall vidare familjepening till hustru och minderåriga barn samt begravningsbidrag även i fortsättningen helt bekostas av staten. Beträffande övriga ersättningar föreslås ett enhetligt statsbidrag om 88 procent i stället för nu gällande procentsatser 80, 90 respektive 95 procent. Vidare föreslås en anpassning till bestämmelserna i kommunallagen av familjebidragsnämnds organisation och arbetsformer samt klarare riktlinjer för behörighet att föra talan mot beslut rörande familjebidrag.

Departementschefen framhåller att familjepeningens belopp icke bör höjas på grund av högre levnadskostnader utan motiverar höjningen med att familjepeningen bör uppräknas med utgångspunkt från den allmänna standardförbättringen i landet. Som skäl för detta ståndpunktstagande anges att utvecklingen i fråga om livsmedelspriserna ter sig osäker. Häremot må anföras följande avsnitt ur Försvarets socialbyrås cirkulär nr F 2/1959 (24 november 1959):

Byrån har under hand i försvarsdepartementet framhållit att i vart fall familjepeningens maximibelopp — med hittills tillämpad metod för beräkningen — äro för låga redan vid senast kända indextal för livsmedelskostnaderna (168) och att en eventuell omsättningskatt kan beräknas medföra ytterligare eftersläpning i dessa belopp.

Det kan sålunda ifrågasättas om det under nuvarande betingelser finns grund för departementschefens förenämnda uttalande. Detta utgör emellertid icke skäl att motsätta sig den föreslagna höjningen av beloppen, varför vi biträder departementschefens förslag till denna del.

I sammanhanget vill vi emellertid erinra om den kategoriklyvning, som förekommer i fråga om möjligheten att utbetomma familjebidrag. I värnpliktsavlöningsutredningens förslag till nya grunder för familjebidragsgivningen hade olika kategorier ställts på mera likaberättigad grund. Förslaget har emellertid vid remissbehandlingen utsatts för en betydande kritik. Det har icke ansetts att utredningens förslag kan tjäna som underlag för en allmän revision av familjebidragssystemet i fred och krig. Departementschefen framhåller att förhållandena i krig torde fordra ett betydligt förenklat förfarings sätt och en radikal samordning av olika former av hjälpåtgärder. Frågan bör enligt hans mening övervägas ytterligare. För vår del vill vi framhålla att det sannolikt icke är lyckligt om stöd- och hjälpformerna och organisationen för dessa tvunget skall behöva vara desamma i fred som i krig. Då det emellertid är angeläget att en övergång till krigsförhållanden kan ske snabbt och smidigt, vilket måste beaktas vid utformningen av systemet, kan vi sålunda ansluta oss till uppfattningen att ytterligare överväganden bör ske men förutsätter att detta icke skall föranleda onödig tidsutdräkt.

Därigenom blir emellertid den nuvarande kategoriklyvningen bestående ännu en tid. Ett eliminerande synes nämligen kräva vissa mera genomgripande förändringar, vilka icke torde kunna vidtagas utan mera ingående utredning. Dock bör genom en anpassning av de nuvarande tillämpningsbestämmelserna de mest stötande orättvisorna kunna avlägsnas.

Den kategoriklyvning vi här påtalat gäller olikheten i bedömningsgrund mellan dem som har inkomst av tjänst och dem som har inkomst av näring eller rörelse. Bibehåller den värnpliktige under militärtjänstgöringen viss inkomst av tjänst, sker ingen reducering av familjebidraget om inte den behållna inkomsten överstiger 25 procent av den normala inkomsten. För dem som driver näring eller rörelse har förutsatts att rörelsen med hjälp av näringsbidrag endera skall hållas i gång under militärtjänstgöringen, varvid ersättare skall anställas, eller också kunna läggas ner, varvid näringsbidraget till viss del skall täcka fasta kostnader samt igångsättningskostnader. Många företag kan emellertid inte tillfälligt nedläggas exempelvis under en repetitionsmånad, och i många fall är det i praktiken omöjligt att kunna anställa lämplig ersättare för så kort tid. Med nuvarande utformning blir därför näringsbidraget tillgängligt endast för ett fåtal.

Då näringsbidrag för anställande av ersättare icke erhålles är rörelseidkande värnpliktig i princip berättigad till familjebidrag. I de fall då vederbörandes inkomst inte kan fastställas på annat sätt beräknas den per inkallelsemånad utgöra en tolftedel av inkomsten föregående år. Till den del en sådan beräknad inkomst överstiger 100 kronor per månad, verkar den med hela sitt belopp reducerande på familjebidraget. Därigenom ställs småföretagarna i praktiken även utanför möjligheten till familjebidrag.

Tolftedelningsmetoden är baserad på ett i grunden felaktigt betraktelsesätt. Man synes utgå från att företagaren har något slags arbetsfri inkomst, och att företaget endast i mycket ringa utsträckning är beroende av hans närvaro och insats. För det absolut överväldigande antalet småföretagare inom handel, hantverk, småindustri, jordbruk, trädgård, fiske etc. är icke detta fallet. Det enda säkra betraktelsesättet måste vara, att utgå från att om företagaren fullgör militärtjänst en tolftedel av året, minskas hans inkomst med en tolftedel. Om hans inkomst inte minskas i proportion till tjänstgöringstiden, beror detta på att exempelvis hustrun under hans bortvaro gör extra arbetsinsatser i rörelsen.

En fullt rättvis ordning torde kunna åstadkommas endast genom en mera genomgripande ändring i det nuvarande bidragssystemet. Genom ändringar i tillämpningsanvisningarna bör dock de största olägenheterna i nuvarande system kunna reduceras i avvaktan på den utredning, som enligt departementschefens uttalande skall äga rum. Åtgärder bör inriktas på att vidga möjligheten att erhålla familjbidrag i de fall då näringsbidrag av här nämnda orsaker icke kan erhållas. Det gäller sålunda de fall, då rörelsen utan anställande av ersättare hålles i gång i viss utsträckning. Detta torde kunna ske genom insatser av hustru eller jämförbar familjemedlem. Det synes rimligt att exempelvis utgå från att rörelsen härigenom kan drivas i hälften av normal omfattning och att inkomsten sålunda minskas med hälften. Då emellertid den kvarstående hälften beror på hustruns insats, bör den vid den normerade behovsprövningen räknas som hustruinkomst. Tolftedelningsmetoden bör sålunda tillämpas på så sätt att man schablonmässigt räknar med att inkomsten under företagarens militärtjänstgöring per månad räknat utgör en halv tolftedel av inkomsten föregående år. Normerad behovsprövning tillämpas därpå i enlighet med vad som gäller för hustrus arbetsinkomst. Härigenom skulle företagare med låga inkomster få del av familjbidragen.

Det bör understrykas att ett sådant förfaringssätt måste betraktas som ett provisorium i avvaktan på utredning. Det har den obestriddiga fördelen att det närmare ansluter till de faktiska förhållandena än den nuvarande tillämpningen, som är baserad på mycket sällsynta undantagsfall. I händelse av krig eller beredskapstillstånd är det emellertid helt otillräckligt, enär företaget inte kan hållas i gång någon längre tid på sätt som här angivits.

En fullt tillfredsställande ordning kan inte åstadkommas utan en reformering av näringsbidragen. Dessa måste givetvis täcka en skälig del av kostnaden för anställande av ersättare och måste sålunda anpassas såväl till den allmänna inkomst- och löneutvecklingen som till familjbidrag eller annan jämförlig bidragsform. Vidare bör de s. k. nedläggnings- och igångsättningsbidragen på samma sätt anpassas efter kostnadsutvecklingen. Av

måhända ännu större vikt är att bestämmelserna om näringsbidrag utformas på sådant sätt att bidragen kan täcka en skälig del av förekommande inkomstbortfall och förluster. En företagare, vars rörelse inte kan nedläggas och som inte kan uppbringa ersättare, gör ofta omfattande förluster. I första hand går han miste om sin egen arbetsinkomst, men gör därutöver ofta förluster till följd av oundvikliga driftsinskränkningar, driftsstörningar, mistande av kunder o. s. v. Det är nödvändigt att dessa omständigheter uppmärksammas vid utredningsarbetet och att man vidtager åtgärder för att hålla vederbörande skadeslös i skälig utsträckning. Detta kan inte ske genom familjebidragen. En annan mot de faktiska behoven svarande utformning av näringsbidragen är nödvändig härför.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 33 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om sådan ändring i "Anvisningar till 1946 års familjebidragsförfattningar" att i fall, då den s. k. tolftedelningsmetoden tillämpas, normerad behovsprövning skall genomföras på sätt som i motionen angivits, samt

b) att vid översynen av familjebidrag m. m. näringsbidragets utformning må prövas i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 22 februari 1960

Wald. Svensson

Lars Eliasson
i Sundborn

Henry Brandt

Gustav Kollberg

Rolf Eliasson
i Moholm

Lennart Stiernstedt